

ІСТОРІОГРАФІЯ ЖИТТЯ ТА НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ І.П.КРИП'ЯКЕВИЧА

У 2006 р. минуло 120 років з дня народження визначного українського вченого, історика, джерелознавця, археографа, історіографа, організатора української історичної науки, учня М.Грушевського, академіка І.П.Крип'якевича. Осмисленню наукової вагомості особи І.Крип'якевича та його творчої спадщини, визначенню малодосліджених фактів його біографії сприяє історіографічна база даного питання.

Аналіз літератури з досліджуваної проблеми дає підстави виокремити три основні історіографічні періоди, невіддільні від загальних тенденцій розвитку вітчизняної історичної науки та суспільства. Хронологічні межі першого, дорадянського (в Західній Україні), періоду охоплюють 1908-1939 рр., і які збігаються з науковою діяльністю вченого до початку радянської Західної України в 1939 р. та її оцінкою в критичній літературі.

Другий період історіографії включає 40-і – поч. 90-х рр. ХХ ст. З огляду на великий проміжок часу, складність і суперечливість соціально-політичних процесів, особистої і наукової біографії І.Крип'якевича, еволюцію оцінки особистості вченого і його наукового доробку в межах цього періоду варто виділити окремі етапи:

– 1940-і – перша половина 1950-х рр. – час повної заідеологізованості радянської історіографії, який характеризується продовженням засудження „школи” Грушевського і переслідуванням його учнів, в тому числі І.Крип'якевича;

– середина 1950-х рр. – 1960-і рр. – роки хрущовської „відлиги”, що стали часом часткового офіційного визнання певних заслуг вченого перед історичною наукою;

– кінець 1960-х – середина 1980-х рр. – час „застою” в радянському суспільстві і в історичній науці, який характеризується загостренням ідеологічного протистояння серед радянських та зарубіжних істориків, посиленням партійного диктату щодо історичної науки, „забуттям” І.Крип'якевича та замовчуванням його праць;

– друга половина 1980-х – початок 1990-х рр. – етап, що

характеризується спробами радянських науковців переосмислити історичні події тоталітарної доби. Всі позитивні зміни в суспільстві здійснювались у рамках висунутої радянським керівництвом концепції гуманно-демократичного соціалізму і певною мірою модернізованої комуністичної ідеології, що не дозволило досягти якісно нових результатів у переоцінці історичних знань. Водночас, в умовах здійснюваної в радянському суспільстві демократизації і гласності відновилися видання і перевидання праць І.Крип'якевича, у передмовях до яких закладалися нові підходи до висвітлення життєвого і творчого шляху вченого.

Третій, сучасний, історіографічний період дослідження проблеми розпочався після проголошення у 1991 р. незалежності України. Він ознаменувався розгортанням демократичних процесів, створенням сприятливих умов для об'єктивного вивчення історичного минулого України, поверненням на цій основі в українську історіографію імені та наукової спадщини І.Крип'якевича.

Вивчення наукового доробку І.Крип'якевича розпочалося ще за його життя. Початком дослідження наукової діяльності історика стали рецензії на його ранні праці і наукові розвідки. Увагу наукової громадськості привернула фундаментальна збірка документів „Матеріали до історії української козаччини” (1908 р.), що вийшла як VIII том „Жерел до історії України-Руси”. Рецензії з'явилися не лише у львівських виданнях, але й за межами Галичини¹. Особливий інтерес викликало дослідження І.Крип'якевича „Козаччина і Баторієві вольності”, яке дозволило переглянути питання початкової історії Запорозького війська. Загалом, як зазначав В.Доманицький, VIII том „Жерел до історії України-Руси” разом з розвідкою можна вважати епохальним явищем в нашій історичній літературі².

Позитивну оцінку знайшли окремі науково-популярні нариси з історії України І.Крип'якевича у рецензіях Н.Суровцевої, В.Дорошенка та Л.Маркевича³. І.Крип'якевич привернув увагу науковців і як джерелознавець⁴. У 1918 р. в журналі „Книгар” з'явилась рецензія на статтю І.Крип'якевича „З козацької сфрагістики”. Її автор, В.Модзалевський, зазначав, що це „дійсно цінна студія зложена уважно і науково”⁵, але, як спеціаліст з генеалогії, недоліком розвідки вважав те, що дослідник обминув увагою герби на приватних печатках. У рецензії радянського історика М.Петровського на працю „Студії над державою Богдана Хмельницького” зазначалось: „Для своїх студій автор використав дуже багато матеріалу з першоджерел. Аналіза універсалів

Б.Хмельницького переведена автором мистецьки⁷⁶. У відгуку на книгу-путівник І.Крип'якевича „Історичні проходи по Львові”, яка вийшла в 1932 р., Т.Коструба висловив вдячність авторові за створення синтетичної праці з історії Львова, особливо зважаючи на обмеженість історіографії з даного питання та неабиякий громадський попит на таку книгу. Разом з тим, рецензент не поділяв думки автора щодо заснування Львова князем Данилом, вважаючи засновником міста сина Данила – Льва⁷. Вихід книги І.Крип'якевича, присвяченої пам'яті М.Грушевського (1935), зумовив появу схвального відгуку, проте відзначалась певна однобокність у оцінці М.Грушевського як політика⁸. У 1939 р. з'явилась обширна рецензія М.Капустянського на колективну працю „Історія українського війська” (1936), співавтором якої був І.Крип'якевич⁹. Загалом позитивно оцінивши працю, рецензент відзначив деякі недоліки, що, на його думку, мали місце, зокрема недостатнє висвітлення соціальних причин козацьких воєн, переоцінка ролі реєстрових козаків тощо.

Перший бібліографічний огляд наукових праць І.Крип'якевича та деякі його біографічні дані було подано у повідомленні про обрання його дійсним членом Наукового товариства ім.Т.Шевченка (НТШ)¹⁰.

Наукова діяльність І.Крип'якевича була високо оцінена в діаспорі. Д.Дорошенко у своєму „Огляді української історіографії” (1923 р.) наголошував, що І.Крип'якевич, поряд із С.Томашівським, „встигли придбати собі дуже поважне ім'я в українській історіографії”¹¹.

У повоєнні роки на І.Крип'якевича, як на вченого, що працював на окупованій німцями території, звалився шквал критики і цькувань. У статті В.Горбатюка І.Крип'якевич звинувачувався у фальсифікації етногенезу росіян та взаємовідносин Північної та Південної Русі ще до монголо-татарської навали¹². Період нещадної критики „школи Грушевського” і звинувачень у „буржуазному націоналізмі” її послідовників, в т.ч. І.Крип'якевича, знайшов відображення в матеріалах центральної та місцевої преси другої пол. 1940-рр.¹³. Громадська, зокрема депутатська, діяльність І.Крип'якевича відображалась у матеріалах преси¹⁴.

Низка позитивних рецензій з'явилась у зв'язку з появою у 1953 р. праці І.Крип'якевича „Зв'язки Західної України з Росією до середини XVII ст.”¹⁵.

„Рецензійний бум” спостерігається після виходу монографії І.Крип'якевича „Богдан Хмельницький” (1954 р.), видання якої було приурочене 300-річчю возз'єднання України з Росією¹⁶. Монографія одноставно була визнана вагомим внеском у радянську історичну науку.

Майже всі, без винятку, рецензенти наголошували на багатстві джерельної бази праці, в т. ч. на використанні раніше невідомих документів. К. Гуслистий, В. Дядиченко, І. Бойко відзначили, що в праці значне місце відведено процесу складання української державності і ролі в ньому Б.Хмельницького. Більшість радянських рецензентів вважала, що І.Крип'якевичу, в значній мірі, вдалось позбутись буржуазно-націоналістичних помилок і написати нову працю з позицій марксистсько-ленінської методології. Погоджуючись з основними науковими висновками вченого, радянські історики вказували на ряд недоліків радше ідеологічного, ніж наукового характеру: відсутність розгорнутої принципової критики буржуазно-націоналістичних перекирчунів цілей і характеру Визвольної війни, занадто стисле висвітлення питання про історичне коріння близькості українського та російського народів та їх віковичного прагнення до об'єднання, ідеалізація запорозького козацтва і особи Б.Хмельницького тощо.

Значний інтерес викликала монографія І.Крип'якевича „Богдан Хмельницький” за рубежом¹⁷. Показовою у цьому плані є рецензія на монографію польської дослідниці С.Лібізовської, котра, в цілому позитивно оцінила працю, відзначила, насамперед, її багату джерельну базу. Вона підкреслила, що, окрім окрім найновішого на той час видання корпусу „Воссоединение Украины и России” (М., 1953), автор послуговувався давніми виданнями українських, російських, польських, угорських, австрійських, румунських джерел, розміщених у різних часописах і серійних виданнях, а також звертався до рукописів з українських і польських архівів і бібліотек. Рецензент звернула увагу на те, що автор, не бажаючи використовувати т. зв. буржуазно-історичну літературу, написав книгу на основі джерел і давньої літератури. Певними недоліком праці вона вважала те, що поза увагою автора залишились татарські реляції, молдавські джерела, дипломатичні звіти пруського, австрійського та французького послів, записки П.Шевальє та матеріали „Gazette de France”. Крім того, С.Лібізовська не повністю погоджувалась з хронологічним рамками дослідження проблеми.

Обранню історика академіком була приурочена стаття Е.Гінзбург „Творческое горение” про родину науковців – професора та його синів¹⁸.

Загалом, в 1950-х рр. формується образ І.Крип'якевича як радянського історика, насамперед автора праць „Зв'язки Західної України з Росією до середини XVII ст.” (1953) та „Богдан Хмельницький” (1954). Замовчуються його наукові роботи, написані в дорадянський час.

Низку відгуків і рецензій зумовила поява у 1961 р. збірника „Документи Богдана Хмельницького”, упорядником якого були І.Крип’якевич та І.Бутич¹⁹. У відгуках відзначалась велика робота упорядників по вивченню вітчизняних та зарубіжних архівних фондів, підкреслювалось значення якісно підготовленого довідкового матеріалу. Водночас значення рецензованого збірника розглядалось у світлі завдань тогочасної радянської історіографії. Так, М. Ткаченко відзначав: „Публікація викриває невірні, переважно ворожі твердження буржуазних істориків про Богдана Хмельницького і дає можливість глибоко висвітлити історію класової боротьби і соціально-економічних відносин в середині XVIII ст. на Україні, історію народно-визвольної війни її народу і возз’єднання України з Росією”²⁰.

Польський історик Збігнєв Вуйцик високо оцінив збірник документів, підкресливши, що історична наука буде завдячувати найвидатнішому знавцеві XVII ст. І.Крип’якевичу і його колезі І.Бутичу. Збірник, на думку польського дослідника, „стане необхідним елементом верстату праці історика XVII ст.”²¹. Разом з тим З.Вуйцик висловив низку критичних зауважень щодо видання. Він зазначив, що упорядники не скористались інструкцією щодо видання історичних джерел XVI – сер. XIX ст., опублікованою у Вроцлаві в 1953 р., не врахували змін у структурі зарубіжної архівної системи. Відсутність деяких необхідних і недостатня вичерпність наявних персоналіїчних, географічних та фактологічних пояснень, на думку З.Вуйцика, утруднюють використання документів нефахівцями. Крім того, рецензент вважав непереконливою аргументацію на користь віднесення листа Б.Хмельницького до турецького султана від 28 листопада 1648 р. (додаток 1, документ № 2)²² до розряду сумнівних а також не погоджувався з тим, що інструкції ігумену Данилу для переговорів з шведським королем, датовані червнем 1654 р. і жовтнем 1655 р.²³, названі фальшивими. На закінчення статті З.Вуйцик додав текст листа Б.Хмельницького І.Нечаю від 6 серпня 1656 р., на який упорядники збірника лише посилались²⁴.

У 1963 р. була опублікована рецензія на роботу І.Крип’якевича „Джерела з історії Галичини”²⁵. Попри окремі зауваження щодо структури, датування деяких документів, автори відзначили вдалу класифікацію джерел, що полегшує їх практичне використання, назвали книгу надзвичайно цінним виданням²⁶.

1960-і рр. займають особливе місце у вивченні життєвого і творчого шляху вченого, оцінці його наукового доробку. Зазнало змін стереотипне

сприйняття його лише як історика Хмельниччини. Почали висвітлюватись окремі аспекти його багатогранної діяльності, зокрема в галузі джерелознавства, архівознавства, спеціальних історичних дисциплін, насамперед у статтях, присвячених ювілейним датам історика²⁷. До 80-річчя І.Крип'якевича були опубліковані науково-біографічні нариси про нього О.Огоновського та М.Івасюти²⁸.

У рік обрання І.Крип'якевича академіком вийшов друком „Короткий бібліографічний покажчик”, укладений О.Кізликом²⁹. Покажчик містив розділ „Основні дати життя і наукової діяльності І.П.Крип'якевича” і бібліографію основних наукових і науково-популярних праць вченого. З огляду на цензуру не були названі підручники з історії України та популярні праці, видані І.Тиктором. У 1966 р. під редакцією О.Кізлика побачив світ новий доповнений бібліографічний покажчик³⁰. Він був доповнений численними рецензіями і газетними статтями вченого, розділом „Видавнича та редакторська діяльність І.П.Крип'якевича”. Джерелом інформації про праці, опубліковані без підпису і підписані псевдонімами чи криптонімами, була картотека самого І.Крип'якевича. Проте, покажчик не вмістив праці останнього, досить плідного з наукової точки зору, року життя вченого. Крім того, з ідеологічних міркувань були упущені деякі роботи воєнного періоду, діаспорні видання та інші праці, що не вписувались в канони офіційної радянської історіографії. У 1966 р. М.Івасюта видав бібліографію праць вченого, опублікованих після 1939 р.³¹.

В замітках, що містились в радянських енциклопедичних виданнях, наголошувалось на тому, що на творчості І.Крип'якевича дорадянського періоду позначився вплив історичної концепції М.Грушевського, а сам історик оцінювався, переважно, як спеціаліст з історії Хмельниччини³². Натомість в діаспорній „Енциклопедії українознавства” наводилась більш об'єктивна та повна інформація про вченого³³.

Слід зазначити, що ще за життя академіка, зокрема в ході відзначення його 80-річного ювілею, визріло розуміння необхідності створення його наукової біографії. Про це свідчить новорічна картка П.Мусієнка, адресована вченому, від 31 грудня 1966 р., що зберігається в родинному архіві Крип'якевичів, в якій він писав: „Я вживаю заходи, щоб в серії „Люди науки” видати книжку – „Крип'якевич Іван Петрович”. Незалежно від того, хто писатиме текст, потрібно проробити попередні заходи. Дуже прошу Вас, напишіть Ваші автобіографічні спогади і яко можна детально про кожний період Вашого довгого життя. Включіть в текст відомості

про Ваші зустрічі з сучасниками, це б то матеріал потрібний, щоб книжку зробити дуже живою, цікавою, як повість. Р. С. Я знаю, що Ви нездужаєте. Але видання такої книжки потрібно для нашого народу і української культури”³⁴. Однак цей проект не було здійснено³⁵.

Окрему сторінку життєпису І.Крип’якевича становлять некрологи³⁶, які в концентрованому вигляді подавали відомості про життя і діяльність вченого. Внеску І.Крип’якевича у розвиток бібліографії була присвячена стаття Л.Винара, що доповнювалась додатком бібліографічних праць вченого³⁷.

Період брежнєвського „застою” став часом забуття творчості І.Крип’якевича в радянській історіографії. Виняток становила лише невелика замітка С.Трусевича, яка вийшла в 1976 р. за матеріалами розширеного засідання Вченої Ради Львівського Інституту суспільних наук АН УРСР, присвяченого 90-річчю з дня народження академіка³⁸.

Проте інтерес до життя і наукової спадщини І.Крип’якевича не згасав за рубежем. У першу річницю смерті І.Крип’якевича вийшла стаття О.Пріцака, в якій висвітлена діяльність вченого в НТШ, здійснена спроба систематизації творчого доробку І.Крип’якевича за основними напрямками його діяльності, серед яких виділялось дослідження „помічних наук”³⁹. Л.Винар, продовжуючи вивчати окремі аспекти творчості вченого, видав статтю „Іван Крип’якевич як дослідник української сфрагістики” і навіть бібліографію праць про І.Крип’якевича”⁴⁰.

Переломним етапом в дослідженні життя та наукової спадщини І.Крип’якевича стали 90-і рр. ХХ ст. Зростаюча увага до постаті визначного історика в умовах розбудови незалежної української держави зумовила появу значної кількості досліджень, в яких містилася нова оцінка наукового доробку вченого. Розпочалося перевидання праць І.Крип’якевича, вийшли друком роботи, які не встигли побачити світ за життя автора.

Виняткову цінність для дослідження життя і творчості І.Крип’якевича мають статті та передмови до праць вченого, автором яких був його син Роман, який в 90-х рр. ХХ ст. організував видання та перевидання основних наукових праць батька та був їх упорядником. У 1990 р. на сторінках журналу „Дзвін” почала публікуватись ґрунтовна „Історія України” І.Крип’якевича, з передмовою Р.Крип’якевича, написаною на основі спогадів історика⁴¹. Популяризаторській діяльності вченого присвячена зворушлива передмова Р.Крип’якевича до збірника історичних оповідань І.Крип’якевича „Було колись в Україні”⁴². Р.Крип’якевичу вдалось точно сформулювати завдання, яке ставив перед собою його батько – видатний

історик – в белетристичних творах для молоді: „Навчити юного читача по державному мислити, ставити добробут Вітчизни вище особистих користей та амбіцій, сталити розум, характер і тіло, здобувати знання, виховувати у собі громадянина”⁴³. У післямові до видання „Всесвітньої історії” І.Крип’якевича у 1995 р. Р.Крип’якевич зупинився на драматичній долі книги, що була результатом довгорічної напруженої роботи вченого, але змогла побачити світ більш ніж через півстоліття⁴⁴.

Більшість з перевидань праць І.Крип’якевича супроводжувались передмовами, написаними, в основному, його учнями. Привертає увагу ‘рунтовна емоційна передмова Я.Дашкевича до фундаментальної „Історії України” І.Крип’якевича⁴⁵. Я.Дашкевичу належить також передмова до перевидання „Історії українського війська”, що побачила світ у 1994 р.⁴⁶

Змістовні вичерпні передмови до перевидань монографії І.Крип’якевича „Богдан Хмельницький” (1990), путівника „Історичні проходи по Львові” (1991), нарису „Галицько-Волинське князівство” (1999) належать Я.Ісаєвичу⁴⁷. Його передмови до перевидань праць І.Крип’якевича, тексти яких стали максимально наближеними до авторських і в значній мірі позбавились від ідеологічних нашарувань, проливають нове світло на окремі аспекти творчості вченого.

Уточненню біографічних даних І.Крип’якевича, відтворенню його внеску у дослідження основних проблем історії України, а також висвітленню різних напрямів його творчої діяльності сприяли матеріали конференції, присвяченої 105-річчю від дня його народження⁴⁸. Окрему працю до 110-річчя від дня народження вчителя видав В.Грабовецький⁴⁹. Не обминула увагою 110-у річницю від дня народження великого історика і преса⁵⁰.

У довідковій літературі 1990-х рр. стає помітним намагання дати об’єктивну оцінку наукового доробку вченого⁵¹. Поповнюється список його основних праць. Розширюються відомості про науково-організаційну та громадську діяльність вченого. В ряді загальних і спеціальних довідників відзначається внесок І.Крип’якевича у розвиток джерелознавства і спеціальних історичних дисциплін⁵².

З 1990-х рр. і до цього часу спостерігається активний процес вивчення окремих напрямів наукових досліджень І.Крип’якевича. Цілком зрозумілий інтерес до його студій з питань державно-політичного будівництва. Цій проблемі була присвячена розвідка І.Поліщук⁵³. Не згасає зацікавленість висвітленням питань Визвольної війни українського народу та Переяславської Ради у творчості історика⁵⁴. Значну частину

бібліографічного доробку вченого розглянуто і проаналізовано в статтях С.Арутюнової та М.Герашенко і В.Лутовінової⁵⁵. Увагу науковців починає привертати малодосліджений історіографічний аспект творчості І.Крип'якевича⁵⁶. Велику роботу над вивченням історичної спадщини вченого проводив професор Острозької академії М.Ковальський. В 1991 р. на науково-теоретичній конференції в Івано-Франківську, присвяченій 105-річчю з дня народження І.Крип'якевича, він зробив короткий аналіз літографованого лекційного курсу І.Крип'якевича „Українська історіографія XIX-XX ст.”, виданого в 1923 р., а в 2000 р. опублікував солідне дослідження „Іван Крип'якевич про українську історіографію з давніх часів до останньої третини XIX ст. (Спостереження над першим лекційним університетським курсом з української історіографії)”. Предметом дослідження істориків залишаються питання джерелознавства і археографії в науковому доробку вченого⁵⁷. Популяризаторській діяльності історика присвятили свої розвідки Л.Пироженко і Т.Литвин⁵⁸. Зростає інтерес до окремих маловідомих періодів життя і діяльності вченого, зокрема років німецької окупації, повоєнних гонінь та переслідувань⁵⁹. З'являються розвідки про співробітництво І.Крип'якевича з науковими установами і окремими науковцями⁶⁰. Пожвавлення інтересу до особи вченого спонукало до поглибленого вивчення його життєвого і творчого шляху, що знайшло відображення в низці статей з цієї тематики⁶¹.

Переломною подією в дослідженні І.Крип'якевича як особи та науковця став вихід спеціального серійного збірника з серії „Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність”⁶², підготовленого у 2001 р. Інститутом українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. Авторському колективу вдалось на основі зібраних матеріалів та документів створити різноплановий портрет І.Крип'якевича – видатного історика, громадського діяча і сім'янина. Слід відзначити виважений фаховий підхід до характеристики І.Крип'якевича як вченого і організатора наукового життя у 'рунтовній вступній статті Я.Ісаєвича. Ролі І.Крип'якевича в дослідженні спеціальних історичних дисциплін та спеціальних галузей історичної науки присвячені розвідки О.Купчинського, О.Мацюка⁶³.

Редакційна колегія збірника, в значній мірі, вирішила гостро назрілу потребу у виданні доповненої бібліографії наукових праць І.Крип'якевича. До нової бібліографії, крім раніше замовчуваних робіт історика, додано підготовлені ним огляди змісту наукових часописів, рецензій на публікації

вітчизняних та зарубіжних авторів, роботи, авторство яких було встановлено за картотекою самого вченого з родинного архіву, праці, підписані криптонімами і псевдонімами. Внесено публікації історика періоду його роботи в Українському Видавництві воєнного часу, а також видані в країнах Західної Європи та Америки. Вперше наводяться видання і передруки робіт І.Крип'якевича після його смерті, завершуючи 1999 р. Попри грандіозну роботу упорядників, подану в збірнику бібліографію, не можна вважати вичерпною, вона має поповнюватись в міру вивчення багатогранної наукової і публіцистичної діяльності вченого, зростаючого інтересу до його теоретичної спадщини.

Оцінці археографічних праць дослідника, особливостей його едиційної практики, окресленню його доробку в галузі практичного та теоретичного джерелознавства та археографії присвячене окреме дисертаційне дослідження⁶⁴.

У 2005 р. у Івано-Франківську вийшов збірник „Іван Крип'якевич. До 120-річчя з дня народження”, автором якого є учень видатного історика академік, доктор історичних наук В.Грабовецький⁶⁵. Збірник містить наукові статті В.Грабовецького про життя та історичну творчість І.Крип'якевича, а також матеріали з його домашнього архіву про діяльність наставника в 50-х – 60-х рр. ХХ ст. Матеріали про вклад В.Грабовецького у розвиток історичної науки, створення ним Прикарпатської історичної школи кінця ХХ-початку ХХІ ст, відомості про Лауреатів премії імені академіка І.Крип'якевича, свідчить про спадкоємність в українській національній історіографії, продовження справи І.Крип'якевича.

Результатом багаторічної кропіткої праці Я.Федорука став вихід у 2005 р. опису архіву І.Крип'якевича, що розкрив перспективи поглибленого дослідження різнопланової наукової спадщини вченого⁶⁶.

В даний час інститутом українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України готується новий збірник до 120-річчя від дня народження вченого-патрона цієї наукової інституції.

Крім праць, безпосередньо присвячених особі І.Крип'якевича, неабияке інформативне значення для реконструкції інтелектуальної та політичної атмосфери, умов розвитку історичної науки того періоду мають роботи В.Дорошенка, Р.Ковалюка, В.Колесника та О.Рафальського, Р.Кучера, К.Паньківського, О.Рубльова та Ю.Черченка, А.Санцевича, П.Хобзєя та ін.⁶⁷.

Незважаючи на зростання інтересу до особи І.Крип'якевича та його наукової діяльності, історіографічна база проблеми потребує подальшого розвитку і доповнення.

¹ З історичних легенд // Діло. – Л., 1909. – 3 берез.; Томашівський С. Матеріали до історії української козаччини // Літературно-науковий вістник (Далі - ЛНВ). – Л., 1909. – Т. XLV. – С. 691-692; Доманицький В. Жерела до історії України-Руси // Рада. – К., 1909. – № 77. – 7 квіт.; Slavik J. // Iesky iasopis historicky. – Praze, 1910. – Seljt 3. – S. 335-339.

² Доманицький В. Жерела до історії України-Руси // Рада. – 1909. – № 77. – 15 квітня.

³ Суровцева Н. [Рец. на:] Крип'якевич І. Коротка історія України для початкових шкіл та 1-ої класи гімназії. – К., Л., Відень, 1918. – 88 с. // Книга. – Відень, 1921. – № 1. – С. 23; Дорошенко В. [Рец. на:] Крип'якевич І. Історія козаччини. Для народа і молоді. – Львів, 1922. – 92 с. // Трибуна України. – Варшава. – 1923. – № 2/3. – С. 86; Маркевич Л. [Рец. на:] Крип'якевич І. Історія козаччини. Для народа і молоді. – 1922. – 92 с. // Книжка. – Станиславів. – 1923. – № 1/5. – С. 38-39.

⁴ Петровський М. [Рец. на:] Крип'якевич І. Студії над державою Богдана Хмельницького // ЗНТШ. – 1926. – Т. 144-145. – С. 109-140 // Україна. – 1927. – Кн. 6. – С. 180-181.

⁵ Модзалевський В. [Рец. на:] Крип'якевич І. З козацької сфрагістики // Записки НТШ (Далі – ЗНТШ). – Т. 123/124. – 1917. – С. 1-16 // Книгар. – К., 1918. – № 14. – С. 852-853.

⁶ Петровський М. [Рец. на:] Крип'якевич І. Студії над державою Богдана Хмельницького // ЗНТШ. – 1926. – Т. 144/145. – С. 109-140 // Україна. – К., 1927. – Кн. 6. – С. 181.

⁷ Коструба Т. [Рец. на:] Крип'якевич І. Історичні проходи по Львові. – Л.: Вид. Т-ва „Просвіта”. – 1932. – 168 с. // Записки Чину св. Василя Великого (далі – Записки ЧСВВ). – Л., 1935. – Т. 6, вип. 1/2. – С. 416-418.

⁸ Х. Крип'якевич І. Михайло Грушевський. Життя й діяльність. – Л.: Вид. Т-ва „Просвіта” 1935. – 63 с. // Дзвони. – Л., 1935. – № 6/7. – С. 361-364.

⁹ Капустянський М. Історія українського війська // Наш час. – 1939. – Т. VII-VIII

¹⁰ Крип'якевич І.П. // Хроніка Наукового товариства ім. Т.Шевченка (далі – ХНТШ). – 1912. – № 49, вип. 1. – С. 17-18.

¹¹ Дорошенко Д. Огляд української історіографії. – К.: Вид-во „Українознавство”, 1996. – С. 186.

¹² Горбатюк В. М. Грушевський та його так звана школа (Історіографічні замітки) // Наук. Зап. Львівського держ. ун-ту. – Т. 1, вип. 1. – Серія історична. – Л., 1946. – С. 27.

¹³ Бажан М. До кінця викорчувати буржуазно-націоналістичні погляди в питаннях історії та літератури України // Радянська Україна. – 1946. – 17 листоп., 19 листоп.; Богодіт І. Проф. Крип'якевич перекручує історичні факти // Вільна Україна. – 1946. – 24 серп.; Бути непримиренними у боротьбі проти ворожої буржуазно-націоналістичної ідеології // Вільна Україна. – 1946. – 28 серп.; Горбатюк В.

Викорінімо залишки буржуазно-націоналістичних концепцій Грушевського і його школи // Вільна Україна. – 1946. – 4 серп.; Ковалев С. Исправить ошибки в освещении некоторых вопросов истории Украины // Культура и жизнь. – 1946. – 20 июля; Новицький К. Проти націоналістичних перекирчунь в сучасній науці про історію України // Радянська Україна. – 1947. – 13 серп.

¹⁴ Кандидати в депутати обласної ради трудящих // Вільна Україна. – 1940. – 24 листопада; Павлюк І. Вчений і громадський діяч // Вільна Україна. – 1957. – 17 лютого.

¹⁵ Малий П. Сторінки віковичної дружби і братерства // Літературна газета. – К., 1954. – 11 лют.; Івасюта М. Цінне дослідження // Жовтень. – Л., 1954. – № 6. – С.109-112 і ін.

¹⁶ Бойко І. Гуслистий К. Монографія о Богдане Хмельницком // Коммунист Украины. – 1954. – № 11. – С. 76-80; Гуслистий К., Дядиченко В. На скрижальях історії // Вітчизна. – 1955. – № 2. – С. 179-183; Дядиченко В. Книга о Богдане Хмельницком // Правда Украины. – 1954. – 17 июля; Івасюта М. Книга про Богдана Хмельницького // Вільна Україна. – 1955. – 31 березня; Кравець М. Цінна праця з історії українського народу // Радянська Волинь. – Луцьк, 1955. – 3 червня; Малий П. Літопис визвольної війни українського народу // Жовтень. – 1954. – № 11. – С. 106-110; Малий П. Незабываемые страницы истории // Львовская правда. – 1954. – 11 ноября; Ткаченко Н. [Рец. на:] Крип'якевич І.П. Богдан Хмельницький. – К.: Вид-во Акад. Наук Української РСР. – 1954. – 534 с. // Вопросы истории. – 1956. – № 1. – С. 161-164.

¹⁷ Libiszowska Z. [Rec. na:] Krypiakewycz I.P. Bohdan Chmelnyckij. – К.: Akademia Nauk URSR. – 1954. – 534 s. // Kwartalnik Historyczny. – 1955. – № 3. – S. 162-169; Winter E. [Rec. na:] Die Geschichte des ukrainischen Kosakentums // Zeitschrift für Slavistik. – 1958. – Bd. 3, heft 1. – S. 135-136; Wojcik Z. // Przegląd Historyczny. – 1955. – T. 46, zeszyt 3. – S. 496-502.

¹⁸ Гинзбург Е. „Творческое горение” (о семье ученых) // Львовская правда. – 1958. – 1 ноября.

¹⁹ Івасюта М. Кравець М. Листи, універсали, накази ... // Вільна Україна. – 1962. – 30 червня; Грабовецький В. Документи Богдана Хмельницького // Жовтень. – 1962. – № 8. – С. 153; Ткаченко Н. [Рец. на:] Документи Богдана Хмельницького (1648-1657). – К.: Изд-во АН УССР, 1961. – 740 с. // Вопросы истории. – М., 1963. – № 6. – С. 130-131.

²⁰ Ткаченко Н.М. [Рец. на:] Документи Богдана Хмельницького (1648-1657) // Вопросы истории. – М., 1963. – № 6. – С. 131.

²¹ Wojcik Z. Dokumenty Bohdana Chmielnickiego 1648-1657 / Uporjadnyky I.Kryp'jakewycz ta I.Butycz. - Kyiw, 1961, ss.740 // Kwartalnik Historyczny. – Warszawa, 1963. – № 4. – С. 991.

²² Документи Богдана Хмельницького (1648-1657) / Упорядники: Крип'якевич І., Бутич І.; Відп. ред. Шевченко Ф. – К.: В-во АН УРСР, 1961. – С. 626-628.

²³ Там само. – С. 19.

-
- ²⁴ Wojcik Z. Dokumenty Bohdana Chmielnickiego. – S. 990-993.
- ²⁵ Мельничук Я. Г.В., [Рец. на:] Крип'якевич І.П. Джерела з історії Галичини періоду феодалізму (до 1772 р.). Огляд публікацій. – К.: В-во АН УРСР, 1962. – 84 с. // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР (далі – НІБАУ). – 1963. – № 1. – С. 82
- ²⁶ Там само.
- ²⁷ Грабовецький В. Наукові праці І.П.Крип'якевича з архівознавства і допоміжних історичних дисциплін // НІБАУ – 1961. – № 6. – С. 79-83; Ісаєвич Я. Архівознавство і джерелознавство в працях І.Крип'якевича // Архіви України (далі – АУ). – 1966. – № 3. – С. 20-26.
- ²⁸ Огоновський В. Орач історичних перелогів // Жовтень. – 1966. – № 3. – С. 118-119; Івасюта М.К. Іван Петрович Крип'якевич (До 80-річчя з дня народження) // Український історичний журнал (далі – УІЖ). – 1966. – № 6. – С. 127-131.
- ²⁹ Іван Петрович Крип'якевич: Короткий бібліографічний покажчик / Склад О.Д.Кізлик / Львівська бібліотека АН УРСР. – Л., 1958. – 24 с.
- ³⁰ Іван Петрович Крип'якевич: Бібліографічний покажчик / Упор. О.Д.Кізлик. – Л., 1966. – 79 с.
- ³¹ Івасюта М. Бібліографія наукових і науково-популярних праць І.П.Крип'якевича, опублікованих після воз'єднання Західної України в єдиній Українській державі // УІЖ. – К., 1966. – № 6. – С.131-133.
- ³² Крип'якевич Іван Петрович // Советская историческая энциклопедия / Гл. ред. Жуков Е. – М.: Советская энциклопедия. – 1965. – Т. 8. – С. 157; Крип'якевич І.П. // УРЕ. – К., 1962. – С. 403 і ін.
- ³³ О[глоблін] О. Крип'якевич Іван // Енциклопедія українознавства. Словникова частина. – Париж; Нью-Йорк, 1959. – Т. 3. – С. 1189-1190.
- ³⁴ Родинний архів Крип'якевичів (далі – РА Крип'якевичів). – Папка 255. – Листування (Привітання 1960-1967 рр.).
- ³⁵ Ісаєвич Я. Зі спогадів про Івана Крип'якевича та його синів Петра Богдана й Романа // Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві / Відп.ред. Я.Ісаєвич, упор. Ф.Стеблій. – Львів, 2001 (Україна: культурна спадщина, нац. свідомість, державність. Зб. друк. праць, 8 / Ін-т українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України). – С. 656.
- ³⁶ Іван Петрович Крип'якевич // УІЖ. – 1967. – № 6. – С. 159-160; Іван Петрович Крип'якевич (1886-1967) // АУ. – 1967. – № 3. – С. 112; Винар Л. Іван Крип'якевич (1886-1967) // Український історик (далі – УІ). – 1967. – № 1/2. – С. 75-80; Прицак О. Іван Крип'якевич (1886-1967) (у І-у річницю смерті Івана Крип'якевича) // УІ. – 1968. – № 1/4. – С. 82-89.
- ³⁷ Винар Л. Іван Крип'якевич як бібліограф // Сучасність. – Мюнхен, 1968. – № 9. – С. 118-127.
- ³⁸ Трусевич С. М. 90-річчя з дня народження академіка АН УРСР І.П.Крип'якевича // УІЖ. – 1976. – № 9. – С. 157.

-
- ³⁹ Прицак О. І. Крип'якевич (1886-1967) (у I-у річницю смерті Івана Крип'якевича) // УІ. – 1968. – № 1/4. – С. 82-86.
- ⁴⁰ Винар Л. Іван Крип'якевич, як дослідник української сфрагістики // УІ. – 1973. – № 1/2. – С. 139-145.
- ⁴¹ Крип'якевич Р. Історик України // Дзвін. – 1990 – № 5. – С. 82-86.
- ⁴² Його ж. Іван Крип'якевич – популяризатор історії України // Крип'якевич І. Було колись в Україні. ...: Твори для шкільного та старшого шкільного віку. – К.: Веселка, 1994. – С. 5-8.
- ⁴³ Там само. – С. 6.
- ⁴⁴ Його ж. Історія „Всесвітньої історії” // Крип'якевич І. Всесвітня історія: В 3 кн. – К.: Либідь, 1995. – Кн. 3. – С. 281-283.
- ⁴⁵ Дашкевич Я.Р. Іван Крип'якевич – історик України // Крип'якевич І. Історія України / Відп. ред. Ф.П. Шевченко, Б.З. Якимович. – Л.: Світ, 1990. – С. 5-21;
- ⁴⁶ Його ж. Передмова // Крип'якевич І. Історія українського війська: В 2 т. – К.: Либідь, 1994. – Т. 1. – С. 5-11.
- ⁴⁷ Ісаєвич Я.Д. Передмова // Крип'якевич І. Богдан Хмельницький / Відп. ред. Ф.П. Шевченко, І.Л. Бутич, Я.Д. Ісаєвич. – 2-е вид., випр. і допов. – Л.: Світ, 1990. – С. 5-9; Його ж. Історія Галицько-Волинської держави Івана Крип'якевича // Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство / Відп. ред. Я.Ісаєвич. – 2-е вид. із змінами і допов. / Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. Відп. ред. Я.Ісаєвич. – Л., 1999. – С. 5-14; Ісаєвич Я. Видатний історик Львова // Крип'якевич І. Історичні проходи по Львові / Відп. ред. Я.Ісаєвич. – 2-е вид. із змінами і допов. – Л.: Каменяр, 1991. – С. 5-9.
- ⁴⁸ Тези доповідей та повідомлень регіональної науково-теоретичної конференції, присвяченої 105-річчю з дня народження І.П.Крип'якевича (далі – Тези...). – Івано-Франківськ: Облдрукарня, 1991. – 53 с.
- ⁴⁹ Грабовецький В. Іван Крип'якевич – визначний історик України. До 110-річчя від дня народження. – Івано-Франківськ, 1996. – 76 с.
- ⁵⁰ Ліфантій Р. Учень Михайла Грушевського // Запорозька Січ. – 1996. – 7 вересня; Присяжна Ю. Іван Крип'якевич – історик, архівіст, Людина // За вільну Україну. – 1996. – 2 липня.
- ⁵¹ Курас І. Крип'якевич І.П. // Короткий довідник з історії України. К., 1994. – С. 133.; Крип'якевич І.П. // Довідник з історії України: В 3 т. – К., 1995. – Т. 2. – С. 118.; Білоконь С. Крип'якевич І.П. // Вчені Інституту історії України: Бібліографічний довідник. – Вип. 1, серія: Українські історики. – К., 1998. – С. 158-160; Крип'якевич І.П. // Національна Академія наук України. Персональний склад: 1918-1998. – К., 1998. – С. 42; Крип'якевич І. // Довідник з історії України (А-Я) – 2-е вид. – К., 2001. – С. 374; Крип'якевич І.П. // Новый энциклопедический словарь (далі – НЭС). – М., 2001. – С. 580.
- ⁵² Ковальський М.П. Крип'якевич І.П. // Джерелознавство історії України: Довідник. – К., 1998. – С. 176-177; Крип'якевич І.П. // Українські архівісти:

Бібліографічний довідник у 3-х вип. – Вип. 2: 1940-1960-ті рр. – К., 2002. – С. 111-113 і ін.

⁵³ Поліщук І. Питання державно-політичного будівництва в Україні сер. XVII ст. у працях І.П.Крип'якевича // Вісн. Київ. ун-ту. Історія. – 1996. – Вип. 34. – С. 29-36.

⁵⁴ Ржеутський В. Концепція української революції сер. XVII ст. у працях І.П.Крип'якевича // Наук. праці Кам.-Под. ун-ту. Історія науки в Україні. Історіографія на рубежі століть: матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції, 25-26 жовтня 2001 р. – Кам'янець-Подільський, 2001. – Т. 7. – С. 155-162; Ілько В. Олашин М. І.П.Крип'якевич про українсько-російські переговори в Переяславі (7-13 січня 1654 р.) // Переяславська земля і духовний світ людини. Зб. наук. праць. – К., Переяслав-Хмельницький: Пальміра, 1998. – С. 105-107.

⁵⁵ Арутюнова С. Бібліографія в житті та творчості українського вченого І.Крип'якевича // Вісник книжкової палати. – 1999. – № 9. – С. 32-34; Геращенко М. Лутовінова В. Український вчений І.Крип'якевич та бібліографія // Бібліотечна планета. – 1999. – № 2. – С. 19-21.

⁵⁶ Ковальський М. П. Проблеми джерелознавства та історіографії України у лекційних курсах І. Крип'якевича // Тези... – С. 32-33; Ковальський М. Іван Крип'якевич про українську історіографію з давніх часів до останньої третини XIX ст. (Спостереження над першим лекційним університетським курсом з української історіографії) // На службі Клію: Зб. наук. праць на пошану Любомира Романа Винара. З нагоди 50-ліття його наукової діяльності. – К., 2000. – С. 303-336; Ржеутський В. В. Іван Крип'якевич як дослідник української історичної науки. – Зб. наук. праць. Південний архів. Історичні науки. – Херсон, 1999. – Вип. 2. – С. 74-80; Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій. – К.: Генеза, 2004. – 496 с.

⁵⁷ Ковальський М. Володимир Антонович (1834-1908) і Іван Крип'якевич (1886-1967): Спроба історіографічного порівняння в галузі джерелознавства і археографії // Наук. записки [Острозької Академії]. – Острог, 1998. – Т. 1, ч. II. – С. 6-15; Заболотна І. До питання про археографічно-історичну спадщину І.Крип'якевича з історії Хмельниччини // Наук. записки з укр. історії: Зб. наук. ст. – Переяслав-Хмельницький, 2001. – Вип. 12. – С. 314-328; Заболотна І. Археографічний аспект наукової діяльності І.П.Крип'якевича // Шевченківська весна: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, присвяченої 60-річчю Великої перемоги / За заг. ред. проф. О.К.Закусила. – Вип. III: У 2-х част. – Ч.1. Гуманітарні науки. – К.: Логос, 2005. – С.65-67; Заболотна І. Картографічні зацікавлення І.П.Крип'якевича // Шевченківська весна: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених / За заг. ред. проф. О.К.Закусила. – Вип. IV. – К.: Логос, 2006. – С.61-63.

⁵⁸ Пироженко Л. Вклад Івана Крип'якевича в популяризацію історії України // Історія в школі. – 2000. – № 7. – С. 11-14; Литвин Т. Із журналістської діяльності Івана Крип'якевича // Зб. праць Наук.-дослідного центру періодики. – Л., 2002. – Вип. 10. – С. 446-453.

⁵⁹ Дашкевич Я. Боротьба з Грушевським та його школою у Львівському університеті за радянських часів // УІ. – 1996 – № 1/4. – С. 92-141; Гришук А. Наукова і громадсько-політична діяльність Івана Петровича Крип'якевича наприкінці 30-40-х рр. // Наук. зап. Острозької Академії. – Острог, 1990. – Т. 11, ч. 1. – С. 57-60; Заболотна І. Роки німецької окупації на Західній Україні за спогадами І.П.Крип'якевича // Український археографічний щорічник (далі – УАЩ). – 2002. – Вип. 7, т. 10. – С. 389-399; Колесник В. Заболотна І. Іван Крип'якевич у контексті повоєнного десятиліття // Вісник. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Історія. – 2002. – Вип. 59/60. – С. 74-79.

⁶⁰ Колесник В., Заболотна І. Участь І.П.Крип'якевича у роботі НТШ (1919-1939) // Вісник Акад. праці і соц. відносин Федерації профспілок України. – 2003. – Вип. 2. – С. 35-46; Заболотна І. Участь І. Крип'якевича в роботі НТШ у 1905-1918 роках: історико-археографічний аспект // Наук. записки з укр. історії. Зб. наук. статей. – Переяслав-Хмельницький, 2003. – Вип. 14. – С. 306-321; Її ж. Співробітництво І.Крип'якевича з установами ВУАН // Вісник. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Історія. – 2004. – Ч. 71. – С. 16-19.

⁶¹ Качкан В. За духовний поступ (відсвіти біографії Івана Крип'якевича) // Качкан В. Українське народознавство в іменах: В 2 т. – К.: Либідь. – 1994. – Т. 1. – С. 206-216; Іванко А. Найвидатніший учень М.С.Грушевського. [І.П.Крип'якевич – історик України] // Іванко А. Історики України XIX-XX ст. / Нариси української історіографії. Кіровоград, 2001. – С. 260-272; Задорожний В. Іван Крип'якевич – історик України (До 115-річчя від дня народження) // Наук. вісн. Ужгородського ун-ту. Серія Історія. – 2002. – Вип. 6. – С. 91-95; Заболотна І. Іван Крип'якевич: формування світоглядних орієнтирів // Історичний журнал. – 2004. – № 1/2 – С. 40-50.

⁶² Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві (далі – Іван Крип'якевич у родинній традиції...)/ Відп. ред. Я.Ісаєвич, упор. Ф.Стеблій. – Л., 2001 / Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Зб. наук. праць, 8 / Ін-т українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. – 960 с.

⁶³ Купчинський О. Іван Крип'якевич – дослідник спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін // Іван Крип'якевич у родинній традиції... – С. 945-948; Мацюк О. Іван Крип'якевич – знавець і цінитель архівів // Іван Крип'якевич у родинній традиції... – С. 948-949; Литвин Т. Книгознавчі зацікавлення Івана Крип'якевича // Іван Крип'якевич у родинній традиції... – С. 920-924.

⁶⁴ Заболотна І. М. Археографічна діяльність та джерелознавчі студії І.П.Крип'якевича: Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06. – К., 2005. – 298 с.

⁶⁵ Грабовецький В. Академік Іван Крип'якевич. До 120-річчя з дня народження. – Івано-Франківськ, 2005. – 200 с.

⁶⁶ Архів Івана Крип'якевича: Інвентарний опис / Упор. Я.Федорук; наук. ред. І.Бутич, Я.Дашкевич, О.Купчинський. – К.: Львів, 2005. – XXX, 252 с.

⁶⁷ Дорошенко В. Огнище української науки. Наукове товариство ім. Т.Шевченка. – Нью-Йорк, Філадельфія, 1951. – 116 с.; Ковалюк Р. Український студентський рух на західних землях XIX-XX ст. – Л., 2001. – 420 с.; Колесник В.Ф., Рафальський О.О. Український рух в Австро-Угорщині (кінець XIX – початок XX ст.) – К.: Стилос, 1998. – 35 с.; Кучер Р.В. Наукове Товариство імені Т.Шевченка: Два ювілеї. – К.: Наук. думка, 1992. – 112 с.; Паньківський К. Роки німецької окупації (1941-1944) – Нью-Йорк, Торонто, 1965. – 480 с.; Рубльов О.С., Черченко Ю.А. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції: 20-50-ті рр. XX ст. – К., 1994. – 350 с.; Санцевич А.В. Інститут історії України Національної Академії наук України: Історіографічний нарис. – К., 1998. – 130 с.